

Отже, Надія Гуменюк творить у межах сучасної масової літератури, для якої характерні гостра інтрига, психологізм, вставні елементи, прийоми монтажу, екскурси та ретроспекції, ефект недомовленості, який детермінує багатозначність, пріоритет індивідуального, переважно жіночого світосприйняття, своєрідність сюжетно-композиційної організації тексту. Ретродетектив «Корона на одну ніч» органічно поєднав ознаки сентиментального, детективного та історичного романів, представивши «рецепт» українського бестселера: освічений автор – задоволений читач.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуменюк Н. Вересові меди: роман. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. 320 с.
2. Гуменюк Н. Корона на одну ніч: роман. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2021. 320 с.
3. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / за ред. А. Волкова. Чернівці: Золоті литаври, 2001. 636 с.
4. Літературознавча енциклопедія / за ред. Ю. І. Коваліва. Київ: Академвидав, 2007. Т. 2. 624 с.
5. Філоненко С. Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр: монографія. Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2011. 432 с. Чотири монологи про книжку Тамари Гундорової «Кітч і література»: О. Пронкевич, Р. Харчук, А. Матусяк, В. Неборак. *Альманах «ЛітАкцент»*. Вип. 2 / за ред. В. Панченка. Київ: Темпора, 2009. С. 44-57.

Богдана Мирчик

*Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
студентка 4 курсу
факультету філології і журналістики*

*Науковий керівник:
к. філол. наук, доцент С. Бородіца*

ЖАНРОВИЙ СИНТЕЗ У РОМАНІ «МАРІЯ» У. САМЧУКА

«Марія» – роман про спланований сталінським режимом найжорстокіший геноцид української нації 1932-1933 років – написаний У. Самчуком у Празі і виданий у Львові 1934 року. Це – роман-хроніка, роман-спалах. На думку С. Пінчука, котрий написав післямову «Улас Самчук та його роман про голодомор 33-го» до публікації роману київським видавництвом «Український письменник» 1999 року, саме У. Самчук «втїлив у своїй творчості трагічну долю українського народу в ХХ столітті» [2, с. 171]. Автор крізь призму руйнування однієї селянської родини осмислив трагедію української нації.

Роман-хроніка «Марія» У. Самчука присвячений «Матерям, що загинули голодною смертю на Україні в роках 1932-1933» [4, с. 5]. Попри невеликий обсяг роману, автор зобразив життя українців упродовж тривалого часового відрізка – «двадцять шість тисяч двісті п'ятдесят вісім днів» [4, с. 5]. Саме тільки – 71 рік і 11 місяців – прожила головна героїня Марія. Про її життя від народження до смерті У. Самчук розповів у чіткій часовій послідовності. Відтак вважаємо обґрунтованим підзаголовок твору: «Хроніка одного життя». Але з іншого боку, такі жанрові ознаки роману «Марія» як масштабність мислення, аналітизм, психологізм, узагальнююче-глибинна філософічність, панорамність засвідчують: автор вийшов за межі традиційної хронічки, синтезувавши ознаки соціально-побутового, біографічного, агіографічного романів. У цей час у західноєвропейській літературі була популярними (навіть модними) романізовані біографії С. Цвейга, Т. Манна, Р. Ролана та ін. Львівське видання роману 1934 року містить «Замість передмови», де письменник за допомогою своєрідних агіографічних формул зобов'язується писати добре, дякуючи Європі і Д. Донцову.

Роман «Марія» має всі ознаки хроніки. Крім послідовного викладу подій у причиново-наслідкових зв'язках, йому властиві екстенсивний сюжет із чергуванням сцен, фрагментів, картин динамічної дійсності; темп і тривалість, ритм і порядок описаних картин і ситуацій відповідають реальному історичному часові, передусім хліборобському річному циклу селянського буття; документальна точність висвітлених подій. Зрозуміло, що роман У. Самчука – це аналітико-психологічне дослідження буття українського селянства – важкого життя селянки Марії, її радісних та прикрих перипетій, мрій і сподівань. Важливо, що автор осмислював складні проблеми буття крізь моральну призму, передусім сімейних цінностей [1, с. 46].

Композиційно твір складається з трьох частин: «Книга про народження Марії», «Книга днів Марії», «Книга про хліб». Тричленна композиційна організація, «книга» у назвах розділів свідчать про жанровий синтез ознак агіографії та соціально-побутового роману. Основні періоди життя Марії – дитинство, юність, зрілість і старість – відтворюють природний цикл, засвідчуючи циклічність художнього часу як визначальний принцип організації тексту. По-перше, це простежуємо через змалювання кожної пори року, яка слугує тлом для оповіді. По-друге, зміна дня і ночі також має символічне значення. Так, зміна пір року асоціюється із сільськогосподарським циклом. Але автор часом руйнував усталені стереотипи, по-новому трактуючи їх: син Марії помирає родючої осені, коли збирають урожай. Ця важка втрата різко контрастує із традиційною символікою осені. У такий спосіб У. Самчук посилював емоційний вплив на читача.

Наголосимо: «Марія» – перший в українській літературі прозовий твір про штучний голод в Україні 1932-1933 років. Він написаний він того ж 1933-го року. І хоча письменник не був свідком тих страшних подій, його творча уява з

неймовірними подробицями наблизила читачів до тієї жахливої трагедії. У цьому контексті можемо говорити про екзистенційну проблематику роману та філософсько-алегоричну картину світу в ньому. Остання увиразнює жанрове означення «Марії» як сучасної агіографії, де розкрито життєві етапи святої – Марії. Образ головної героїні символічний – це образ знищеної більшовицькою владою України. У сучасному літературознавстві є жанровий відповідник – доцентровий (центрогеройний) роман. Доля Марії – типова для української жінки-трудівниці. Смерть батьків, голод, втрата дітей. Безперечно, Марія – сильна особистість, бо не лише наважилася піти супроти суспільної моралі і боротися за своє кохання (автор неодноразово підкреслює великий потенціал душевних і фізичних сил героїні та її бажання жити попри все), а й терпить нелюдські муки, про що мовив священник: «Сестро! Чую біль твій, біль матері, яка тратить свого первенця. Але пригадай, сестро, ту Марію, ту Святу Матір, що родила світові Бога живого... Його розп'яли за це. І пригадай велику Матір, яка день і ніч стояла під хрестом розп'ятого Сина, чекаючи Його смерті. Пригадай Її велику мужність, попроси у Неї сили пережити твоє горе і видержати все так само, як це видержала Вона, найбільша зо всіх матерів...» [4, с. 49].

Отже, «Марія» Уласа Самчука є особливим жанровим різновидом роману, де синтезовано ознаки хроніки, соціально-побутового, біографічного, агіографічного романів. Така жанрова оригінальність забезпечує складну взаємодію прозаїчних і поетичних мотивів і образів. Оригінально трансформоване використання художніх прийомів різних жанрових варіантів дозволило письменнику створити багатопроblemний роман з чітко визначеною композиційною структурою, що цементує розповідь і характеризує його жанрову єдність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зелінська Л. «Марія»: філософія жертвоприношення і українська ментальність. *Волинські дороги Уласа Самчука: збірник* / упоряд. Я. Поліщук. Рівне, 1993. С. 46-51.
2. Пінчук С. Улас Самчук та його роман про голодомор 33-го. *Самчук У. Марія. Хроніка одного життя: роман*. Київ: Український письменник, 1999. С. 171-185.
3. Самчук У. Ідейні мотиви моєї творчості. *Урок української*. 2005. №3-4. С. 46-53.

*Дарія Самохвал,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
студентка 4 курсу
факультету філології і журналістики
Науковий керівник:
к. філол. наук, доцент С. Бородица*

ДЕНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНЦІВ ЯК ЦЕНТРАЛЬНА ПРОБЛЕМА ПОВІСТІ І. НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО «ПРИЧЕПА»

Феномен Т. Шевченка став потрясінням не лише для царського уряду, а й для самих українців, оскільки його твори були про народ, для народу та від народу. Здавалося б, неможливо перевершити ідеал, але на цей шлях ступив І. Нечуй-Левицький. Він почав писати за національним потягом, не просто оспівуючи гірку долю селянства, а розширюючи тематичні межі української літератури.

Соціально-побутові повісті І. Нечуя-Левицького як основний жанр його творчості цікаві не лише відтворенням об'єктивної дійсності, а й викриттям аморальності денационалізованої людини. Повість «Причепка» надрукована 1869 року у львівському журналі «Правда». У ній І. Нечуй-Левицький, скориставшись